

אביו, אבל אם לא היתה אמו ראויה לאביו, כמבואר בהמשך הגמרא, אינו חייב אלא חטאת אחת משום האם בלבד, אבל משום אשת אביו פטור.

ודנה הגמרא: מאי "אינה ראויה לו", איזו אשה נקראת אינה ראויה לאביו?

אילימא שנשא אביו אשה שהיא אחת מחייבי כריתות וחייבי מיתות בית דין, שאין תופסים בה קידושין.

אם כן משמע מכלל זה, דרבנן החולקים על רבי יהודה בכך שאינם מחלקים בין אמו הראויה לאביו ובין אינה ראויה, סברי, שאם בא על אשת אביו שהיא מחייבי כריתות ומיתות בית דין חייב עליה משום אשת אב, אף על גב דאינה ראויה לו.

והרי זה לא יתכן, דהא לית ליה קידושין בגוה, אין בה תפיסת קידושין ואינה אשת אביו?

אלא על כרחך כוונת רבי יהודה באומרו "אשה שאינה ראויה לו" היינו שאותה אשה היא אחת מחייבי לאוין. כגון אלמנה לכהן גדול או ממזרת ונתינה לישראל.

ורבי יהודה סבר לה כרבי עקיבא דאמר — אין קידושין תופסין בחייבי לאוין.

ומקשה הגמרא ממקום אחר בו מבואר שרבי

יהודה אינו סובר כרבי עקיבא:

מתניב רב אושעיא: נאמר [דברים כה ה]: "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם ובן אין לו יבמה יבא עליה ויבמה. ואם לא יחפרץ האיש לקחת את יבמתו, ונגשה אליו וחלצה נעלו מעל רגלו".

ובמסכת יבמות דרשה הגמרא ממה שנאמר "עליה" שאם יש על היבם איסור כרת אינו מיבם ולא חולץ.

אבל אם יש עליו רק איסור מצוה ואיסור קדושה, חולצות ולא מתייבמות.

ודרשינן ממה שנאמר יבימתו יבימתו, יש לך יבמה אחרת שאינה עולה ליבום אבל עולה לחליצה, ואיזו, זו חייבי לאוין.

ומבואר במשנה ביבמות, שאיסור מצוה ג-ב היינו אותם שהם שניות לעריות מדברי סופרים. כגון אם אמו ואם אביו. [יבמות כא א]

מפרשת הגמרא: ואמאי קרו להו בשם "איסור מצוה"?

משום שמצוה לשמוע בקול דברי חכמים. (62)

ואותם שנאמר שהם אסורות באיסור קדושה הן: אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן

62. בגמרא משמע שאיסורן הוא מדברי חכמים, אבל הרמב"ם [אישות א 1] כתב שאסורות מפי הקבלה, וכתב הכסף משנה שלשון קבלה נופל על דבר מקובל מפי משה או נלמד מ"ג מידות, ותמה על דברי הרמב"ם מדוע נקט בלשון זו.

שני חידושים. א. שהיא נקראת כלתו גם אם מת בנו ונשאת לאחר. ב. שחל איסור אשת איש על איסור כלתו גם למאן דאמר אין איסור חל על איסור. ועיין ערוך לנר שביאר מדוע לא הקשה הר"ן על הפיסקא הקודמת — הבא על אשת אביו חייב משום אשת אב ומשום אשת איש.

הדיוט.

ואמאי קרו להו בשם "איסור קדושה"?

משום דכתיב [דברים כא ו'] "קדושים יהיו לאלהיהם".

ותניא עלה רבי יהודה מחליף ומפרש שאיסור מצווה היינו אלמנה לכהן גדול גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ואיסור קדושה היינו שניות לעריות.

ומדוע נקראו אלמנה לכהן גדול וגרושה וחלוצה לכהן הדיוט "איסור מצווה"? משום שנאמר [ויקרא כא יד] "אלמנה וגרושה וחללה זונה את אלה לא יקח", ובסיום ספר ויקרא נאמר: "אלה המצוות", הרי שכל ההלכות שהוזכרו קודם לכן נקראו מצוות.

ומדוע נקראו שניות לעריות "איסור קדושה", משום שכל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש. או משום קדש עצמך במותר לך.

ומשמע מדברי רבי יהודה שאינו חולק על עצם הדין של האסורות באיסור מצווה וקדושה, אלא הוא רק חלופי הוא דמחליף את שמותיהם, ומשמע הא חליצה, בעיא.

ואי סלקא דעתך לומר רבי יהודה כרבי עקיבא סבירא ליה, שאין קידושין תופסין בחייבי לאווין.

אם כן יקשה, מכדי, הרי חייבי לאווין לרבי עקיבא, דינם כחייבי כריתות דמי, וחייבי כריתות לאו בני חליצה ויבום נינהו, נמצא שחייבי לאווין גם כן אינם עולות ליבום ולחליצה, ואילו מדברי רבי יהודה עצמו משמע שהאסורות באיסור מצווה וקדושה

שהן חייבי לאווין, חולצות ולא מתיבמות, הרי שאינם נידונות כחייבי כריתות ודלא כרבי עקיבא.

וכיוון שמצינו שרבי יהודה אינו סובר כרבי עקיבא, חוזרת קושיית הגמרא מעיקרא, מהי אשה שאינה ראויה לאביו דקאמר רבי יהודה.

ומתרצת הגמרא, לעולם אשה שאינה ראויה לאביו היא זו שאסורה עליו באיסור לאו ורבי יהודה סבר כרבי עקיבא.

ומה שמצינו שרבי יהודה סובר שהאסורות באיסור לאווין עולות לחליצה, לדבריו דתנא קמא קאמר, וליה לא סבירא ליה, כי לדעתו אינם עולות לא ליבום ולא לחליצה כדין האסורות באיסור שיש בו כרת שאינם נופלות ליבום.

חוזרת הגמרא לבאר את דברי רבי יהודה כפי שהובאו במשנתנו:

כי אתא רבי יצחק, תני כדתנן — שנה כפי שנאמר במשנתנו.

הבא על אמו חייב משום אמו ומשום אשת אביו, רבי יהודה אומר אינו חייב אלא משום האם בלבד.

וטעמא מאי מדוע סבר רבי יהודה שאינו עובר משום אשת אביו?

אמר אביי, דאמר קרא [יח ז] "ערות אביך וערות אמך לא תגלה, אמך היא לא תגלה ערותה". ממה שחזרה התורה לומר "אמך היא", משמע, שהבא על אמו אף על פי שהיא גם אמו וגם אשת אביו, משום אמו בלבד אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום

אשת אב.

ולשם מה נאמר ייתור זה?

אלא על כרחך חכמים סבורים, כי **ההוא** ייתור זה של "אמך היא" וכן "אשת אביך היא" **מיבעי ליה לכדרדרש רב שישא בריה דרב אידי.**

להלן [נד א] נאמר, מנין שהבא על אמו שאינה אשת אביו, כגון שנתגרשה מאביו, שהוא חייב עליה סקילה, אמר רב שישא בריה דרב אידי אמר קרא "אמך היא", עשאה הכתוב לאמו שאינה אשת אביו כאמו שהיא אשת אביו.

ואם כן **לרבי יהודה נמי**, אי אפשר לדרוש ממה שנאמר "אמך היא" שהוא חייב רק משום שם אחד, שכן **ההוא מיבעי ליה לכדרב שישא בריה דרב אידי.**

וכיוון שכן, חוזרת קושיית הגמרא, מנין למד רבי יהודה שהבא על אמו בשוגג חייב רק משום אמו ולא משום אשת אביו.

אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: אמר קרא "ערוות אמך היא, לא תגלה ערותה", משמע מלשון הכתוב, **משום ערוה אחת אתה מחייבו, ואי אתה מחייבו משום שתי ערות, ולכן סבר רבי יהודה שאם בא בשוגג על אמו חייב רק על איסור אחד.**

ומסתבר שהאיסור שהוא עובר עליו הוא ערוות אמו ולא ערוות אשת אביו, שכן קודם היא אמו ואחר כך אשת אביו.

ומקשה הגמרא על דרשת רב אחא בריה דרב איקא ממשנתנו:

אלא מעתה, אם נדרוש בכל מקום שנאמר "ערוותה", שהוא חייב משום ערוה אחת

תמיהה הגמרא על דברי אביי: **אלא מעתה**, לפי דרך זו, הרי מהפסוק שאחרי זה ניתן לדרוש ההיפך.

שכן נאמר [שם ח] "ערוות אשת אביך לא תגלה ערוות אביך היא" ממה שחזר הכתוב "ערוות אביך היא" משמע שאותה אשת אב, אף על פי שהיא גם אמו, מכל מקום **משום אשת אב אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אמו.**

אלא על כרחך אי אפשר לדרוש דרשה כעין זו, מפני שלפי זה נמצא שהבא על אמו **שהיא אשת אביו**, אינו חייב כלל לא משום אמו ולא משום אשת אביו, שהרי בפסוק אחד **קאי הכא וממעט לה**, נאמר "אמך היא" ונתמעט שאינו עובר משום אשת אביו, ובפסוק שני **קאי הכא וממעט לה**, נאמר "אשת אביך היא" ונתמעט שאינו עובר משום אמו.

והרי זה לא יתכן כלל, שכן **השתא אם בא על אמו שאינה אשת אביו** כגון שנתגרשה ממנו, **מחייב על שעבר על איסור אמו**, וכן אם בא על **אשת אביו שאינה אמו**, **מחייב על שעבר על איסור אשת אביו.**

ואם כן, היתכן שאם בא על **אמו שהיא אשת אביו** שיש בה את שתי השמות, **לא מחייב כלל?**

ומביאה הגמרא קושיה נוספת, על דרשת רבי יהודה לפי אביי:

ותו, ועוד קשה, לדעת **רבנן נמי**, המחייבים את הבא על אמו בשוגג שתיים — משום אמו ומשום אשת אביו, **הכתיב "אמך היא"**,

לעולם מקורו של רבי יהודה הוא ממה שנאמר [ויקרא יח ז] "ערות אמך לא אם אשת האב היא אמו ובין כשאינה עמו לעולם עובר עליה באיסור אשת אב, אף בעונש משמע בין תגלה, אמך היא" דמשמע שעל איסור אם בלבד הוא עובר ולא על איסור אשת אב, כפי שתירץ אב"י מעיקרא.

ומה שהקשתה הגמרא מהפסוק שלאחר מכן שנאמר בו [שם יז ח] "ערות אשת אביך לא תגלה, ערות אביך היא" דמשמע שעובר רק על אשת אב ולא על איסור אם, ואם כן הפסוקים נראים כסותרים זה לזה? — מתרץ רבא שהפסוק אשת אביך היא נצרך לדרשה אחרת.

קסבר רבי יהודה, שהכתוב בפסוק שלפני כן "ערות אביך לא תגלה" — "ערות אביך" זו אשת אביך.

אבל מה שנאמר בהמשך "ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא" בא ללמד שאשת אביו אסורה לאחר מיתה. ולכן אי אפשר למעט מפסוק זה שאם אשת אביו היא גם אמו, עובר רק משום אשת אביו.

ומכיוון שמה שנאמר באחרי לאזהרה "ערות אביך לא תגלה" היינו אשת אביך, הוקשה לרבי יהודה לשם מה חזרה התורה ושנתה בפרשת קדושים בפסוקי העונשין "איש אשר ישכב את אשת אביו — ערות אביו גילה", הלא כבר נאמר שזו ערות אביו, ולכן מיתתי לה למד רבי יהודה מיתור זה בגזירה שזה — וכך היא הדרשה:

מה באזהרה כשנאמר איסור אשת אב משמע שבין אשת אביו שהיא אמו בין אשת אביו שאינה אמו, חייב עליה סקילה, אף בעונש

בלבד, אם כן גם כמה שנאמר — "ערות כלתך לא תגלה אשת בנך היא לא תגלה ערותה", נדרוש הכי נמי, שהבא על כלתו עובר רק באיסור אחד, משום ערוה אחת אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום שתי ערות.

והתנן שנינו במשנתנו: **הבא על כלתו חייב עליה משום כלתו ומשום אשת איש, בין בחיי בנו בין לאחר מיתת בנו, הרי שהוא חייב בשתי שמות.**

ולא פליג רבי יהודה אף על פי שברישא בדין בא על אמו נחלק רבי יהודה על חכמים ומחייב משום שם אחד.

מכאן שמקורו של רבי יהודה אינו ממה שנאמר "ערוותה", שאם כן היה לו לחלוק גם בדין כלתו שאף בה נאמר ערוותה ולחייב משום שם אחד.

אלא, על כרחך הסיבה לכך שנאמר בכלתו לשון ערוותה אינו כדי לחייבה משום ערווה אחת אלא כיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי נינהו, כתיב "ערוותה".

והכא נמי באמו נאמר לשון "ערוותה" לא משום שהיא נידונית כשם אחד, אלא כיון דחד גופא הוא, אף על גב דתרי איסורי נינהו כתיב ערוותה.

וממילא נדחו דברי רב אחא בריה דרב איקא, ושוב חוזרת קושיית הגמרא מנין למד רבי יהודה שהבא על אמו חייב רק משום אמו ולא משום אשת אביו.

אלא אמר רבא:

"אשר ישכב את אשת אביו, משמע בין אשת אביו שהיא אמו ובין אשת אביו שלא אמו, כל שהיא נשואה לאביו אם בא עליה חייב משום אשת אביו.

אבל אמו שאינה אשת אביו, כגון שנתגרשה מאביו, מניין שהוא חייב עליה, שכן לא נאמר עונש בבא על אמו כי אם בבא על אשת אביו?

תלמוד לומר: ממה שנאמר בבא על אשת אביו פעמיים אותו הדבר — באזהרה נאמר [ויקרא יח ח] "ערות אשת אביך לא תגלה ערות אביך היא", ובעונש נאמר [ויקרא כ יא] "ערות אביו גלה", דרשו חכמים שהפסוק הנאמר בעונש הוא מופנה אינו נדרש במקומו אלא הוא נאמר כדי לחקיש ולדון ממנו גזרה שוה לחייב מיתה באמו בין אם היא אשת אביו ובין אינה אשת אביו. כפי שתפרש הברייתא בהמשך.

וממשיכה הברייתא לדרוש את הפסוק: "מות יומתו שניהם" — בסקילה.

אתה אומר בסקילה, דבר זה מנין לך, או אינו אלא מיתתם באחת מכל מיתות האמורות בתורה?

אלא, נאמר כאן בבא על אשת אביו "דמיהם בם", ונאמר באוב וידעוני "דמיהם בם", מה לחלן באוב וידעוני מיתתם בסקילה, שכן נאמר בהם מות יומתו באבן ירגמו אותם דמיהם בם, ודרשינן בהיקש כשם שמיתתם בסקילה אף כאן בא על אשת אביו, מיתתו בסקילה. (63)

אין חילוק בין אשת אביו שהיא אמו לאינה אמו, בשניהם חייב סקילה.

אבל אמו שאינה אשת אביו, מניין שהיא אסורה לו?

תלמוד לומר "ערות אמך לא תגלה, אמך היא", משמע שאסרה התורה בא על אמו בין היא אשת אביו ובין אינה אשת אביו.

ומתיבת "אמך היא" משמע שאם אמו היא גם אשת אביו, משום אמו אתה מחייבו ואי אתה מחייבו משום אשת אביו.

וזהו מקורו של רבי יהודה דאמר הבא על אמו שהיא אשת אביו עובר רק משום האם בלבד.

א-ד תניא כוותיה דרבא:

בבא על אמו מצינו שנאמר אזהרה — "ערות אמך לא תגלה" [ויקרא יח ז]. אבל עונש לא נאמר בה.

ובבא על אשת אביו מצינו עונש ואזהרה: בפרשת אחרי [ויקרא יח ח] נאמר: "ערות אשת אביך לא תגלה אשת אביך היא". ובפרשת קדושים [שם כ יא] נאמר: "איש אשר ישכב את אשת אביו, ערות אביו גילה מות יומתו שניהם דמיהם בם".

ודרשה הברייתא את הפסוק המדבר בעונשו של הבא על אשת אביו:

"איש, פרט לקטן — אם בא קטן על אשת אביו, פטור.

63. ולעיל [נג א] הוכיחה הגמרא שההיקש הוא מ"דמיהם בם" ולא מ"מות יומתו".